

Lapsikonvensjuuni

Barnkonventionen på meänkieli – för barn och ungdomar

FN:in konvensjuuni lapsen oikeuk-sista, eli lapsikonvensjuuni niinku sitä kans kuttuthaan, hyväksytiin 1989. Lapsikonvensjuuni sisältää oikeuksia joita kaikila lapsila pittää olla ja se jällaa kaikile 18 vuoteen saakka jotka asuvat eli oleskelevat maassa. Lapsikonvensjuunissa niin lapsia ko nuoria kuttuthaan lapsiksi.

Ruotti häätty tehä kaikhein par-haansa sen etheen ette se mitä lapsi-konvensjuunissa oon, totheuttuu. Esimerkiksi Ruottin lait ja määrä-ykset, net häätyvät stämmata konvensjuunin oikeuksitten kans. Ruotti häätty pitää huolen siitä ette lapsen oikeuksia ei unohteta, mutta kunnioitethaan joka paikassa yht-heiskunnassa, joka päivä. Maan hallitus häätty kans huolehtia siitä ette niin raahvaat ko lapset saavat tietää mikkä oikeuet lapsela oon.

Oikeukset mainithaan eri kohissa joita kuttuthaan artikkeliksi. Lapsi-konvensjuunissa oon 54 artikkelia ja 41 niistä käsittellee oikeuksia. Loput artikkelista koskevat sitä mitenkä maitten pittää tehä työtä lapsi-konvensjuunin kans.

Artikkelia 2, 3, 6, ja 12 kuttuthaan lapsikonvensjuunin pääprinsiipiksi. Net auttavat sinua ymmärtämhään loput artikkelista. Kaikki lapsikonven-sjuunin artikkelit kuuluvat yhtheen.

LAPSIKONVENSJUUNI

1. Lapsikonvensjuuni jällaa sulle joka olet alle 18 vuotta. Lapsikonvensjuu-nissa niin lapsia ko nuoria kuttuthaan ”lapseksi”.

2. Lapsikonvensjuuni antaa sulle ja kaikile muile lapsile samat oikeuet ja saman arvon. Kukhaan ei saa diskri-mineerata sinua. Se tarkoittaa ette kukhaan ei saa kohella sinua huono-masti ko jotaki muuta. Sinua ei kans saa diskrimineerata eli rangasta jos-taki jota sinun vanhemat oon eli oon tehneet.

3. Ko raahvaat tekevät päätöksiä jotka koskevat lapsia, net häätyvät tehä sen "lapsen parhaaksi". Se tarkoittaa ette raahvaitten aina häätyy aatella mikä oon hyväksi sulle ja mitenkä päätös tullee vaikuttamaan sinhuun. Sinun pittää saa se suoja ja se huolto jota tarttet. Se oon yhtä tärkeää ette raahvaat aattelevat "lapsen parasta" ko päätös koskee monia lapsia.

4. Kaikitten maitten pittää tehä kaikki mitä saattavat sen etheen ette lapsikonvensjuunin oikeuet totheu-tethaan. Se tarkoittaa ette niitten aina häätyy freistata seurata sitä mitä lapsikonvensjuunissa oon.

5. Sinun vanhemilla oon vastuu sinusta. Net häätyvät antaa sulle neuoja ja ohjata sinua ko sie tehet semmosta johon lapsikonvensjuuni antaa sulle oikeuen.

6. Sulla oon oikeus ellää ja kehittyä. Sinun maa pittää tehä kaikki mitä saattaa, niin ette sie pystyt tekeh-mään sen.

7. Sulla oon oikeus saa nimen ja oikeus olla jonku maan kansalainen. Sulla oon kans oikeus, niin pitkäle ko se oon maholista, saa tietää kukka sinun vanhemat oon ja ette net pitävät sinusta hyvän huolen.

8. Sulla oon oikeus omhaan identti-teethiin. Siihen kuuluu sinun kansa-laisuus sinun maassa, sinun nimi ja sinun sukulaisolosuhteet. Jos sulta oon ryöstetty sinun identtiteetti, sulla oon oikeus saa apua sen takasi saa-misen kans.

9. Kukhaan ei saa erottaa sinua omista vanhemista, paitti jos se oon välttämätöntä sinun omaksi parhaak-si. Sa saattaa esimerkiksi olla välttämätöntä jos sinun vanhemat ei piä sinusta hyvää huolta. Sulla oon oikeus kohata kumpaaki sinun vanhemista, jos se ei ole huonoksi sulle.

10. Jos sie ja sinun vanhemat taas halvaattaa tulla yhtheen sen jälkhiin ko oletta olheet erossa, teän häätyy saattaa hakea siihen apua, ja niin kauas ko maholista saa apua siinä maassa jossa sie asut. Jos sinun van-hemat asuvat eri maissa ja tet hal-vaatta kohata, teitä häätyy auttaa se maa jossa sie asut.

11. Sinua ei saa viä toisheen maahan ilman kummanki sinun vanheman luppaa.

12. Sulla on oikeus sanoa oma mieli-pie kaikissa asioissa jotka koskevat sinua. Raahvaitten häätyy kuunella ja ottaa huomioon sinun mielipitteet. Ko joku viranomhainen eli tuomio-istuun käsittellee ja päättää asiasta joka koskee sinua, sinun häätyy saa maholisuus päästä sanohmaan omat mielipitteet.

13. Sulla on oikeus sananvaphaut-heen. Se tarkoittaa ette sulla on oikeus hakea, ottaa vasthaan ja levittää tietoja ja ajatuksia.

14. Sulla on oikeus ajatella ja tykätä mitä sie halvaat. Sulla on oikeus seurata ommaa varmuutta (överty-gelse) ja olla siinä uskossa ko sie hal-vaat. Sinun vanhemat saavat ohjata sinua, mutta ei koskhaan määrätä sinun ajatuksia.

15. Sulla on oikeus olla matkassa järjestöissä ja kans jättää net. Sie saat kan osalistua kokkokuksiin jos net on rauhanomasia (fredliga).

16. Sulla on oikeus saa suojaa pri-vaattielämän laitonta loukkausta vasthaan. Se jäljaa kotona eli sielä missä sie asut eli oleskelet. Kukhaan ei esimerkiksi ilman luatta saa lukea sinun preiviä eli päiväkirjoja. Tämä jäljaa kans kaikissa muissa tilant-heissa ko tietoja sinusta käsitelhään. Eikä kukhaan saa loukata sinun kun-niaa eli mainetta. Laki pittää vahvasti suojata sinua semmosilta loukka-uksilta.

17. Sulla on oikeus saa tietä mitä sinun maassa tapahtuu ja mailmassa kans, semmosella tavala ette sie ymmäret sen, esimerkiksi avisitten ja tv:n kautta. Sen tion mitä sie saat, pittää auttaa sinua kehittymhään ja elähmään terhveelistä elämää.

18. Sinun vanhemilla on yhtheinen vastuu sinun kasvatuksesta ja kehi-tyksestä. Niitten pittää aatella sitä mikä sulle on parasta. Jos sinun vanhemat tarttevat tukea, yhtheis-kunta häätyy tarjota sitä, esimerkiksi huoltoa ja päivähoitoa (dagis).

19. Sulla on oikeus saa suojaa kaiken-laista fyysistä ja psyykkistä väkivaltaa vasthaan, huonoa hoitoa, pahoinpitelyä, loukkausta eli muuta hyväksikäyttöä vasthaan.

20. Jos sie et saata jää perheeseen, sulla on oikeus saada erityistä huoltoa ja apua. Sella on oikeus siihen ette sinusta huolehtithaan sillä mallin ette se on sulle hyväksi.

21. Niillä maila, jotka hyväksyvät adopteeruaksen, on velvollisuus pitää huoli siitä ette adopteeraus tehään oikein ja ette sulla, joka adopteerithaan on hyvät olot. Maitten pitää aina lähteä sinun parhaasta.

22. Sella joka tulet pakolaisena, yksin eli jonku muun kans, on oikeus saada suojaa ja apua. Sinun pitää kans saada apua ette taas saat yhtyä perheen kans.

23. Sella, jolla on fyysinen eli psyykinen vamma, on oikeus saada hyvän elämän. Aivan niinku kaikki muut, sie hääyt saada tuntee ylpeyttä ja itteluottamusta. Sie hääyt pystyä aktiivisesti osalistumhaan yhteis-kunthaan. Sella on oikeus saada erityistä hultoa ja tukea.

24. Sulle on oikeus olla niin friski ko mahdollista. Jos sie tulet siukaksi, sulla on oikeus saada siukkahoitoa ja trää-nausta ette tulet friskiksi. Sella on kans oikeus saada suojaa perinteisille tavoille, joista saattaa olla sulle haittaa.

25. Jos sinut on otettu halthuun sen takia ette suojata eli hoitaa sinua, sulla on oikeus saada hoitaminen tar-kastettua niin ette kaikki sinua koskevat asiat tehään oikein.

26. Sella on oikeus saada sosiaalista turvaa. Jos on tarve, yhteiskunnan häätyy auttaa sinua saahmaan asunon, ruokaa ja vaatteita.

27. Sella on oikeus ellää niin ette sulla on mahdollisuus kehittyä fyysisesti, psyykkisesti, henkisesti, moraalisesti ja sosiaalisesti. Sinun vanhemil-la on päävastuu siitä, mutta jos net tarttevat tukea, net häätyvät saada sitä.

28. Sella on oikeus saada koulutusta. Sinun pitää saada käyä peruskoulussa, joka häätyy olla ilmainen.

29. Koulussa sinun häätyy saada kehityä kaikilla lailla ja sinua häätyy val-mis-tella vastuulisheen elähmään vap-haassa yhteiskunnassa. Sie hääyt kans oppia kunnioittumhaan ihmisen vaphauksia ja oikeuksia, sinun vanhempia, sinun ommaa ja muitten kult-tuuria ja luontoa.

30. Sulla joka kuulut minuriteetti-ryhmään eli alkuperäkanshaan oon oikeus omhaan kieheen, siihen kult-tuuhriin ja kieheen jonka jaat ja jota sie harjotat muitten kans omassa ryhmässä.

31. Sulla oon oikeus saa vapaa-aikaa, leikkiä ja levätä. Sulla oon oikeus osa-listua kulttuurishiin ja taithee-lishiin aktiviteethiin.

32. Sinua pittää suojata tekemästä työtä joka saattaa olla sulle haitaksi, joka estää sinua käymästä koulua eli kehittymästä muula mallila. Sinua ei kans saa käyttää hyväksi ekonomisesti, esimerkiksi niin ette joku muu tienaa rahhaa sinun työlä ilman ette sie itte saat maksoa.

33. Se oon maitten vastuu suojata sinua knarkista ja muista huuhmeista (droger). Maitten häätyy pittää huolta siittä ette sinua ei käytetä hyväksi ko valmistethaan eli myyhän huuhmeita.

34. Sulla oon oikeus saa suojaa kai-ken laista seksuaalista hyväksikäyttöä ja seksuaalista loukkausta vasthaan. Sinua häätyy esimerkiksi suojata siittä ette sinua käytethään prosti-tuutiossa eli pornografiissa.

35. Sinua ei saa kuljettaa pois eli myyä. Sinun maa häätyy pittää siittä huolen.

36. Sulla oon oikeus saa suojaa kaiken laisele hyväksikäytöle joka saatta tehä sulle vahinkoa.

37. Sinua ei saa kittuutaa (tortera) eli muuten käsitellä raa'asti. Eikä sulle saa tuomita kuolemantuomiota eli elinkautista linnaa. Jos sinut otethaan kiini, fangithaan eli panhaan lukuitten taka sinun tahtoa vasthaan, se hää-tyy olla viiminen maholinen ratkasu ja maholisiman lyhyle ajale. Sinua hää-tyy koko ajan kohella kun-nioituksela ja sulla oon se oikeus ette sinua ei sioteta (placeras) raah-vaitten kans. Sulla oon oikeus pittää kontakti oman perheen kans sillä ajala ko olet fangittu ja sinun asia häätyy käsitellä kierästi. Sinun oikeuet lapsikonven-sjuunissa jällaavat vaikka sinut olis pantu lukuitten taka ommaa halua vasthaan.

38. Jos sie olet alle 15 vuotta, sinua pittää suojata osaistumisesta sot-haan. Jos olet joutunu soan jalkhoin, sulle häätyy antaa se suoja ja hoito jota sie tarttet.

39. Jos sie olet joutunu jonkulaisen huonon hoi´on, hyväksikäytön eli loukkauksen kohteeksi, sulla oon oikeus saa apua niistä pääsemisheen. Se jällaa vaikka olisit joutunu kittuu-tuksheen eli jonku muun kauhean, ei-ihmismäisen eli loukkaavan käsittelyn kohteeksi, eli jos olet ollu soassa.

40. Jos sinua eppäihlään rikoksesta, eli jos näytethään ette olet syylinen johonki rikoksheen, sinua häätyy kohella kunnioituksela ja arvok-huuela. Viranomhaiset ja laitokset, joitten kans olet yhtheyessä oikeus-asian käsittelyn aikana, häätyvät olla anpassattuja sulle. Sulla oon oikeus saa apua henkilöltä joka ossaa jyri-diikan. Sinun asian häätyy käsitellä niin kierästi ko mahdollista. Kukhaan ei saa pakottaa sinua sanohmaan mitä sie tiät eli tunnustamhaan jotaki jota sie et ole tehny.

41. Jos sinun oman maat lait ja määrä-ykset jo ennesthään antavat sulle enämpi eli parempia oikeuksia ko lapsikonvensjuuni, net lait ja määrä-ykset jällaaavat.

42. Sinun maala oon vastuu siittä ette niin lapset ja nuoret ko raahvaat oon tietosia siittä mitä lapsikonven-sjuunissa sanothaan.